

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap  
T.a.v.: Mevrouw dr. M. Bussemaker  
Postbus 16375  
2500 BJ Den Haag

14 januari 2015  
Kenmerk: rc-2014.07039/2

Betreft: Advies Nederlandse kandidatuur Europees Erfgoedlabel 2015.

Geachte mevrouw Bussemaker,

U heeft de Raad voor Cultuur gevraagd te adviseren over de nationale voorselectie van kandidaten voor het Europese Erfgoedlabel. Daarnaast vraagt u om een profiel voor een lid dat Nederland mag voordragen voor de Europese Jury die zich zal bezighouden met de beoordeling van de aanvragen voor een Europees Erfgoedlabel.

### **1. Vooraf**

Eerder kende de Europese Commissie in 2013 het Vredespaleis en kamp Westerbork het Europese Erfgoedlabel toe. Voor de ronde van dit jaar heeft zich slechts één site kandidaat gesteld, te weten Huis Doorn: Paviljoen Nederland en de Eerste Wereldoorlog. Voor de eerste ronde in 2012 had Huis Doorn zich ook al gekandideerd voor het Erfgoedlabel. Toen opteerden acht sites hiervoor.

Het Europese Erfgoedlabel verkeert nog in de opstartfase. Het zal ongeveer tien jaar in beslag nemen voordat er een betekenisvolle verzameling van sites is ontstaan. De ambities met het Europese Erfgoedlabel zijn hoog. Zo moet het bijdragen aan een interculturele dialoog en de bewustwording van (vooral jonge) mensen van gedeelde, Europese waarden. Om dit voor elkaar te krijgen, zullen de sites een samenhangend systeem van symbolen of *lieux de mémoires* moeten vormen met betrekking tot de wording van de Europese Unie.

De wel erg magere opbrengst van Nederlandse kandidaat-sites roept vragen op over de manier waarop het Erfgoedlabel door de Europese Commissie en de lidstaten onder de aandacht wordt gebracht. Het is nu misschien nog te vroeg om de effecten van het Erfgoedlabel te kunnen peilen. In 2018 heeft de Europese Commissie een evaluatie ervan gepland. Om eerder toch een beeld te kunnen krijgen, zou een tussentijdse evaluatie van de Nederlandse sites bruikbare informatie kunnen opleveren om het draagvlak voor het label te vergroten.

Het is belangrijk dat de informatie over de sites niet geïsoleerd of louter via websites en brochures wordt aangeboden, maar in samenhang met elkaar en in een Europese context. Zo zou de connectie tussen het Europees Erfgoedlabel en bijvoorbeeld het Europees Huis van de Geschiedenis kunnen bijdragen aan de promotie van het label.

Bij de voorlichting aan en begeleiding van de Nederlandse kandidaten zijn DutchCulture en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) betrokken. De RCE is hierbij de verbindende schakel tussen Nederland en de Europese Commissie. DutchCulture informeert potentiële kandidaten en ook het publiek, zoals scholen, over de inhoud van het Erfgoedlabel.

Onder de hoede van DutchCulture is in 2013 een website gelanceerd met achtergrondinformatie over het Erfgoedlabel en over de vier thema's waarbinnen de Nederlandse kandidaten hun aanvraag kunnen indienen: tolerantie & recht, mobiliteit & maakbaarheid, cultuur & sport, geld & koopmanschap. Deze website wordt nu vooral gebruikt als platform waar het publiek en potentiële kandidaten zich kunnen laten informeren over de Nederlandse thema's. De website zou ook ingezet kunnen worden om te laten zien welke Nederlandse sites een Europees Erfgoedlabel hebben.

## **2. Verantwoording**

De raad heeft de aanvraag van Huis Doorn beoordeeld aan de hand van drie criteria die zijn ontleend aan de eisen die de Europese Commissie aan het Europees Erfgoedlabel stelt. Daarna fungeren de specifiek voor Nederland geldende thema's als filter. De criteria zijn in volgorde van belangrijkheid:

1. De componenten van de Europese dimensie.
2. Aansluiting op het nationale, thematische kader.
3. Bedrijfsplan, draagvlak, educatie, continuïteit.

### *Ad 1*

Het belangrijkste criterium om voor een Europees Erfgoedlabel in aanmerking te komen, is de Europese dimensie van een site. Deze kent de volgende componenten:

- Een site heeft een belangrijke rol gespeeld in de Europese geschiedenis en/of
- Een site heeft een belangrijke rol gespeeld in de Europese cultuur en/of
- Een site heeft een belangrijke rol gespeeld in de Europese eenwording/opbouw van Europa.

*Ad 2*

Naast aandacht voor gedeelde Europese waarden en geschiedenis is het ook van belang dat een site de regionale en nationale diversiteit in Europa benadrukt. Om hiervoor een kader te bieden, zijn er vier thema's voorgesteld: tolerantie & recht, mobiliteit & maakbaarheid, cultuur & sport, geld & koopmanschap.

*Ad 3*

Wanneer een site op de punten 1 & 2 positief wordt beoordeeld, volgt de derde fase in de beoordeling. Die heeft betrekking op de aanwezigheid van een participatieprogramma, dat vooral gericht is op de huidige en toekomstige generatie jonge bezoekers. Daarnaast wordt - met het oog op de continuïteit - de financiële en organisatorische haalbaarheid daarvan getoetst.

**3. Samenvatting van de aanvraag Huis Doorn: Paviljoen Nederland en de Eerste Wereldoorlog.**

Ten behoeve van de advisering over de vraag of Huis Doorn zich kwalificeert voor een Europees Erfgoedlabel wordt hieronder de aanvraag samengevat. Daarna volgen de afweging en het advies.

***De Europese dimensie van Huis Doorn***

Huis Doorn benadrukt in zijn aanvraag dat het museum symbolisch is voor een keerpunt in de Europese geschiedenis. Het maakt de neergang tastbaar van de pompeuze Europese hofcultuur in tijden van een zich snel moderniserend Europa. Behalve het levensverhaal van de laatste Duitse keizer Wilhelm II komt in Huis Doorn de geschiedenis van het Europa tussen 1917-1941 aan de orde. In 2014 opende Huis Doorn het 'Paviljoen Nederland en de Eerste Wereldoorlog'. Hier kunnen bezoekers aan de hand van een vaste tentoonstelling leren over de geschiedenis van Nederland in de context van de Eerste Wereldoorlog.

Huis Doorn symboliseert volgens de aanvraag de teloorgang van de Duitse monarchie.

***Thema's: Tolerantie & Recht***

Mede namens NIOD en NOM coördineert Huis Doorn in de periode 2014-2018 de activiteiten van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Huis Doorn is hier volgens de aanvraag geschikt voor, omdat in het museum het einde van de Eerste Wereldoorlog gethematiseerd wordt als keerpunt in de geschiedenis. Huis Doorn wil het platform zijn waar discussies en debatten worden gevoerd over Europese waarden als tolerantie, recht, vrijheid, vrede en democratie. De tentoonstelling 'Tussen twee vuren' in het paviljoen is hier een eerste aanzet toe. Huis Doorn programmeert de komende jaren tot en met 2018 evenementen in deze context voor jong en oud.

***Bedrijfsplan, draagvlak, educatie en continuïteit***

Op dit moment ontvangt Huis Doorn ongeveer 25.000-27.000 bezoekers per jaar, onder wie 2.500 kinderen. Voor het behoud en beheer van de collectie ontvangt Huis Doorn jaarlijks ongeveer 294.000 euro rijkssubsidie via het ministerie van OCW. In zijn aanvraag verwacht het museum dat het Europese Erfgoedlabel de aanzet is voor structurele samenwerking met buitenlandse initiatieven.

De exploitatiebegroting bedroeg in 2013 370.000 euro. Aan Huis Doorn zijn 175 semiprofessionele medewerkers verbonden die zich vrijwillig voor het museum inzetten.

Huis Doorn is alleen toegankelijk met een rondleiding. Er zijn 60 gidsen aan het museum verbonden. Huis Doorn verzorgt educatieve programma's voor het primair en voortgezet onderwijs. In die programma's is aandacht voor de ex-keizer Wilhelm II en voor de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog. Behalve rondleidingen biedt Huis Doorn ook lesbrieven. Verder neemt Huis Doorn deel aan een online informatieplatform over de Eerste Wereldoorlog. Huis Doorn verwacht dat in de herdenkingsperiode 2014-2018 de bezoekersaantallen zullen stijgen.

**4. Afwegingen**

Huis Doorn heeft de ambitie om blijvend de functie van nationaal informatieplatform Eerste Wereldoorlog te vervullen en wil deze functie de komende drie jaar met tal van evenementen invullen. De raad merkt op dat in de aanvraag hierover nog veel in de sfeer van voornemens wordt gepresenteerd. Dit geldt ook voor het museale concept van het Paviljoen dat een connectie wil maken tussen het aftreden van keizer Wilhelm II, het einde van de Eerste Wereldoorlog en de complexe vrede tijdens het interbellum. De ondernemingslust van Huis Doorn is te waarderen, maar om in aanmerking te komen voor het Europese Erfgoedlabel zouden deze plannen het stadium van de voornemens ontstegen moeten zijn.

Huis Doorn is nog zoekende naar de invulling van zijn functie in de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Nederland speelt vanwege zijn neutrale positie in de periode 1914-1918 een bescheiden rol in de herdenkingsjaren. De wens om meer aandacht aan 1914-1918 te besteden is vooral binnenslands van betekenis en dan met name voor het onderwijs.

Om in aanmerking te komen voor het Europese Erfgoedlabel moet een site een duidelijk symbolische waarde hebben voor de Europese (cultuur)geschiedenis en eenwording. Het gedwongen aftreden van de keizer is van belang geweest voor de vredesonderhandelingen na de Eerste Wereldoorlog, maar in Huis Doorn staat vooral de collectie bezittingen van Wilhelm II centraal. De collectie is bijzonder, maar op zichzelf niet symbolisch voor de Europese geschiedenis of voor de pompeuze Europese hofcultuur, zoals de paleizen in Wenen of St. Petersburg dat wel zijn.

De bezittingen van de ex-keizer bieden volgens de raad wel de gelegenheid om op anekdotische wijze het karakter van de omgang van het Duitse hof met de Europese vorstenhuizen inzichtelijk te maken. Deze benadering biedt volgens de raad een te smalle basis om het functioneren van het netwerk van vorstenhoven in Europa aan het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw te belichten. De biografische invalshoek die het museum kiest, rechtvaardigt onvoldoende het Europese belang van de site.

Het gegeven dat de Nederlandse regering de Duitse ex-keizer asiel heeft verleend, is aanleiding om de aanvraag van Huis Doorn in de context van het thema 'tolerantie & recht' te plaatsen. Maar de uitwerking van dit thema is onvoldoende overtuigend in de aanvraag van Huis Doorn, want voornamelijk gericht op de ambitie om pas in de toekomst een rol te spelen in het publieke debat over Europese waarden. Voor het verkrijgen van een Europees Erfgoedlabel is het van belang reeds een rol op dit vlak te spelen.

## **5. Advies**

Huis Doorn kwalificeert zich niet voor het Europese Erfgoedlabel. Het belang van Huis Doorn is volgens de raad namelijk te klein om de site door middel van een Europees Erfgoedlabel te kunnen promoten als pijler onder de Europese geschiedenis en cultuur.

De raad realiseert zich dat de uitkomst van dit advies kan zijn dat Nederland in deze ronde (maart 2015) geen kandidaat voordraagt voor een Europees Erfgoedlabel. De raad vindt dit jammer. Ten tijde van uw adviesaanvraag bereidden verschillende Nederlandse sites een inzending voor een volgende ronde voor. Die zal echter pas in 2017 plaatsvinden.

De raad adviseert daarom de aanvraagprocedure te verlengen of opnieuw te openen, zodat kan worden gezien of er alsnog in maart 2015 een Nederlandse voordracht voor het Europees Erfgoedlabel kan worden gedaan.

#### **6. Profiel van jurylid Europese Jury**

De Europese Jury zal uit 13 onafhankelijke deskundigen bestaan. Vier van de leden zullen door de Raad van Europa worden benoemd voor een termijn van drie jaar. De eisen ten aanzien van de deskundigheid zijn hiervoor reeds vastgesteld. De leden moeten deskundigheid hebben op het terrein van:

- Europese geschiedenis en culturen
- Onderwijs en jeugdzaken
- Cultuurbeheer, inclusief erfgoeddimensie
- Communicatie en toerisme

Opleiding, werkervaring en prestaties in een van de bovenstaande domeinen bepalen of een kandidaat geschikt is.

De raad adviseert een lid te werven dat de betekenis van het Europees Erfgoedlabel begrijpt voor het uitdragen van het belang van de eenwordingsgeschiedenis van Europa en de ontwikkeling van Europese cultuur.

Kandidaat-juryleden beschikken over een relevant internationaal netwerk, beheersen de Engelse taal en hebben een bewezen *track record* in transnationale samenwerkingsprojecten. Kandidaat-juryleden hebben kennis van eigentijdse communicatiemiddelen, participeren in internationale netwerken en zijn op de hoogte van eigentijdse manieren om cultuur(geschiedenis) over te dragen op huidige en toekomstige generaties.

Joop Daalmeijer  
Voorzitter

Jeroen Bartelse  
Algemeen secretaris